

Н.Д. Неустроев Омоёой икки Элэй икки

Омоёой диэн ааттаах оёонньор олоорбута эбитэ үһү. Күн Түһэгэй диэн эмээхсиннээх эбит. Дьыэлэрин буруотун хааһахха хаалаан таһаарар ыал эбит. Ол олоордохторуна, биирдэ улахан баһайы дадайбыт билбэт киһилэрэ тийэн кэлбит.

-Бу хантан хааннаах, туохтан туттаахтаах тугу гына сылдыар киһигиний? – диэн дьыэлээхтэр ыйыппыттар.

- Төрдүм ууһум биллибэт киһибин. Үлэни бэркэ үлэлиибин, хамнас диэн улаханна баһарбаппын. Сылгы танас иннигэр үлэлиир киһибин, - диэбит кини.

- Чэ, сылгы танаска үлэлиир киһи буоллаххына, үлэлээ даһаны, - дэспиттэр дьыэлээхтэр. Онуоха Элэй дьыэбит буруота бэрт диэн, балаһан үрдүн дьөлө охсон, оһох онорбут. Ити кэннэ дьыэбит хараната бэрт диэн, муос сүгэнэн дьыэ холлоёоһун дьөлүтэ сынньан түннүктээбит. Күһүн, муос тонмутун кэннэ, күөлтэн муос ойутан таһааран түннүктээбит.

Сайын муос хотуурунан сүөһүлэригэр оттоон биэрбит. Үлэһитэ диэн туохтан да сүрдээх. "Дьэ, үтүө киһи булан абыраата. Дьыэбит буоруолаабат буолла, ити кэннэ таһыттан күн сырдыгын киллэрэн, балаһаммыт иһэ сырдаата", - диэн оёонньордоох эмээхсин үөрүүлэрэ, махталлара улаатта.

Кинилэр икки кыыстахтар эбит, көйгө кыыс аата Куонньай Бытык диэн үһү.

Элэй үс сыл олоорбутун кэннэ, оёонньордоох эмээхсин: "Икки кыыспытыттан талбыккын ойох ыл. Эн биһиэхэ күтүөт оёо буолуоххун сөптөөх киһи эбиккин, - диэбиттэр. – Онон оёо буолангын, өллөхпүтүнэ, көмүс унуохпутун көтөёөөр, алтан унуохпутун аранастаар, баайбытын-быйанмытын бас билээр", - дииллэр.

- Ээ, бу сылдыан эмиэ тугум ойоёой? – диэн Элэй бастаан akkaастанан кэбиспит. Оёонньордох эмээхсин ону истибэккэ куруук хаайа олоорбуттар.

Кэнники Элэй, оёонньордоох эмээхсин тылларын быһа гыммакка, көйгө кыыстарын Куонньай Бытыгы ойох ылыах буолан сөбүлэнэр.

Онтон Элэй тэйиччи сага балаһан туттан, туспа ыал буолар. Ойобун үөрэтэн хатын туоһунан туос иһити тиктэрэр. Үт умуһаёа хастар, хатынынан хаһы мааччах онгостор, биирдии буут истээх үс улахан туос ыаёаһы тиктэрэр.

Нөһүө сайыныгар биир ынаёын биир ыйга уотар, үс туос ыаёас үүтүнэн көйүргэни (былыр кымыһы көйүргэ диэн аатыллара үһү) бэлэмнэтэн баран: "Туспа ыал буолбуппут бэлиэтин аны сайын малааһыннаахпыт", - диэбит Элэй.

Сайын ортото буолбутун кэннэ Элэй ойоёор этэр:

- Чэ, баран аёалаах ийэбин ыныртаан көр. Кэлэн биһиги малааһыммытыгар аһаатыннар, дьаарбайдыннар.

Инньэ диэбитигэр ойоҕо Куонньай Бытык дьонун ыныра барар. Ол тийэн:

- Биир ынахпытын уотан, үс саар ыаҕаска көйүргэни мунньан, туос иһит тиктэн, умуһах хастан, туспа ыал буолбуппутугар үөрэн, мин эрим малааһын онорор. Онно аны үс хонон баран, сарсыарда күн тахсыытын саҕана тийээрин, - диэтэ кыыстара.

- Ол эһиги ханна олороргутун биһиги хайдах булан барабыт? – диэтэ Омоҕой.

- Төһөнөн иһэн, суолбар оту-маһы тосту тутан, бэлиэ анньан барыам. Ону батыстаххытына, муммакка тийиэххит, - диэн баран кыыстара баран хаалар.

Үс хонук туолуутугар Омоҕой эмээхсинигэр этэр: "Күтүөппүт түүлүүн-биттиин сүрдээх киһи быһылаах, онон бардахпытына сөп буолсу".

Дьэ туран барбыттар. Үс хонон баран, сарсыарда, Эллэй олорор сиригэр чугаһаан иһэн, кэпсэтэр саналара иһиллибит.

Оҕонньор саната эппит:

- Хайа, эмээхсин, күтүөппүт биһигини өлөртөөрү албыннаан ынырбыта буолаарай?

Онуоха эмээхсин саната эппит:

- Күтүр өстөөх, аньыны санарба. Эллэй туох да диэн биһигини өлөртүө буоллаҕай?

Эллэй балаҕанын таһыгар кэлэн көрбүттэрэ – чэчир анньыллыбыт, түһүлгэ тардыллыбыт. Эллэй оҕонньордоох эмээхсини балаҕаныттан утары тахсан тоһуйбут. Оҕонньору икки хоннобун анныттан көтөҕөн ылан олбоххо олордубут. Онтон эмээхсини олордон баран уруйдаабыт.

Дьэ туран ынахтарын икки буутун сиэн, үс ыаҕас кымыһы иһэн малааһыннаабыттар. Онтон үөрэн, Омоҕой оҕонньор күтүөтүн кытта тупсан, көһөн кэлэн бииргэ олоруох буолбут. Дьэ, үөрүү-көтүү улааппыт.

Онтон ыла холбоһон, биир ыал буолан олорбуттара үһү. Куонньай Бытыктан тоҕус уол оҕо, аҕыс кыыс төрөөбүтэ үһү, онтон сиэттэрэн саха омук үөскээбитэ үһү.